

# **Prawo spółdzielcze. Komentarz**

Przejdź do produktu na [ksiegarnia.beck.pl](https://ksiegarnia.beck.pl)

# Prawo spółdzielcze

z dnia 16 września 1982 r. (Dz.U. Nr 30, poz. 210)

Tekst jednolity z dnia 19 marca 2021 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 648)<sup>1</sup>

(zm.: Dz.U. z 2020 r. poz. 2320; z 2023 r. poz. 1450)

## Część I. Spółdzielnie

### Tytuł I. Przepisy wspólne

**Literatura:** *R. Adamus*, Glosa do wyr. SN z 19.5.2010 r., I CSK 480/09, Lex 2011; *tenże*, Ogłoszenie upadłości spółdzielni w świetle orzecznictwa sądowego, *Prawo i Więź* 2022, Nr 43; *tenże*, Zagadnienie odpowiedzialności za straty bilansowe członków spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej, w: *Prawo prywatne w służbie społeczeństwu. Księga poświęcona pamięci Profesora Adama Jedlińskiego* (red. *P. Zakrzewski, D. Bierecki*), Sopot 2019; *M. Allerhand*, Kodeks handlowy. Komentarz, Lwów 1935; *P. Ammirato*, *The Growth of Italian Cooperatives. Innovation, Resilience and Social Responsibility*, New York–London 2018; *J. Bancel*, 3rd Principle: Member Economic Participation, w: *Guidance Notes for the Co-operative Principles*, Brussels 2015; *E. Bednarek*, Lustracja spółdzielni, GP 2000, Nr 49; *M. Beurskens*, w: *German Civil Code. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), Vol. 1: Books 1–3. Article-by-Article-Commentary* (eds. *G. Dannemann, R. Schulze*), München 2020; *V. Beuthien*, w: *Genossenschaftsgesetz mit Umwandlungs- und Kartellrechts sowie Statut de Europäischen Genossenschaft* (Hrsg. *V. Beuthien, R. Wolff, M. Schöpflin*), München 2018; *P. Bielski*, Podstawy ogłoszenia upadłości spółdzielni w prawie polskim, PPH 2001, Nr 2; *J. Bieluk, A. Doliwa, B. Jeżyńska*, Ustawa o spółdzielniach rolników. Komentarz, Warszawa 2020; *M. Bieńko*, Upadłość spółdzielni obejmująca likwidację jej majątku, *Roczniki Nauk Prawnych*, Lublin 2008, t. 18, Nr 1; *D. Bierecki*, Acquisition of a Share in the Cooperative. Comparative Interpretation of Polish Cooperative Law, TPP 2021, Nr 1; *tenże*, Brak zgody Komisji Nadzoru Finansowego na zmniejszenie funduszu udziałowego banku spółdzielczego a zobowiązanie banku do wypłaty wypowiedzianych udziałów członkowskich, MoP 2021, Nr 8; *tenże*, Causa of Contracts and General Assemblies Resolutions in Polish Cooperative Law, *Boletín de la Asociación Internacional de Derecho Cooperativo* 2021, No 58; *tenże*, Charakter odpowiedzialności osób działających w interesie spółdzielni przed rejestracją, *Prawo i Więź* 2022, Nr 43; *tenże*, Członkostwo w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej, Sopot 2013; *tenże*, Energy Cooperatives in the System of Polish Cooperative Law, *Review of the Institute of the Grand Duchy of Lithuania* 2021, Vol. 1; *tenże*, Komentarz do wyr. SA w Krakowie z 6.6.2017 r., I ACa 1769/16, w: *Rocznik orzecznictwa i piśmiennictwa z zakresu prawa spółdzielczego oraz prawa spółek handlowych* (red. *K. Piętrzykowski*), t. 9, Sopot 2019; *tenże*, Konsekwencje prawne uzyskania przez spółdzielnię statusu

<sup>1</sup> Tekst jednolity ogłoszono dnia 8.04.2021 r.

przedsiębiorstwa społecznego, Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem 2023, Nr 3; *tenże*, Połączenie spółdzielni w likwidacji, w: Państwo–Konstytucja–Prawo. Księga pamiątkowa poświęcona Sędziemu Trybunału Konstytucyjnego Profesorowi Henrykowi Ciochowi, Warszawa 2018; *tenże*, Spółdzielnia europejska w świetle prawa polskiego, Sopot 2017; *tenże*, The De Lege Ferenda Propositions Regarding the Membership in the Cooperative in Poland, Prawo i Więź 2019, Nr 3; *tenże*, The Legal Nature of the Cooperative's Activity in the Interests of its Members – Remarks Under Polish Law, Boletín de la Asociación Internacional de Derecho Cooperativo 2022, Nr 61; *tenże*, Ustalenie liczby udziałów w spółdzielni rolników (spółdzielnia energetycznej), Pieniądze i Więź 2020, Nr 3; *tenże*, Zamieszczenie w statucie spółdzielni zapisu na sąd polubowny, PS 2023, Nr 2; *tenże*, Zasada jeden członek – jeden głos w spółdzielni rolników, STPP 2021, Nr 3–4; *tenże*, Zasada równości praw i obowiązków członków spółdzielni. Uwagi na tle orzecznictwa SN, Prawo i Więź 2022, Nr 1; *tenże*, Zasada swobody umów w prawie spółdzielczym, Warszawa 2021; *tenże*, Zbycie udziału w spółdzielni rolników, Pieniądze i Więź 2019, Nr 1; *tenże*, w: Prawo handlowe (red. P. Nazaruk), Warszawa 2023; R. Bierzanek, Prawo spółdzielcze w zarysie, Warszawa 1984; J. Birchall, The International Cooperative Movement, Manchester–New York 1997; *tenże*, People – Centred Businesses. Co-operatives, Mutuals and the Idea of Membership, Basingstoke–New York 2011; B. Błażejczak, Lokatorskie prawo do spółdzielczego lokalu mieszkalnego, Poznań 1979; M. Bosakirska, Glosa do postanowienia SN z 3.10.1972 r. I CZ 55/72, NP 1974, Nr 11; H. Cioch, Prawo spółdzielcze, Warszawa 2011; *tenże*, Stosunki członkowsko-mieszkaniowe w spółdzielczości mieszkaniowej na przykładzie niepublikowanego orzecznictwa sądów z lat 1983–1984, Warszawa 1989; *tenże*, Zarys prawa spółdzielczego, Warszawa 2007; *tenże*, Zasady rocdzelskie i ich realizacja w praktyce, Teka Kom. Praw. – OL PAN 2009; W. Chrzanowski, Kształtowanie się praw cywilnych członków spółdzielni budownictwa mieszkaniowego, SKN 1971, Nr 1; I. Douvitsa, The New Law on Energy Communities in Greece, Cooperativismo e Economia Social 2018, Nr 40; I. Drozd-Jaśniewicz, Badania lustracyjne spółdzielni mieszkaniowej w teorii i praktyce, Warszawa 2013; J. Dzierzanowski, Ustawa o spółdzielniach. Rozporządzenie o własności lokali, Warszawa 1938; H. Dzwonkowski, Opodatkowanie podatkiem dochodowym od osób fizycznych przychodów członków spółdzielni mieszkaniowej pochodzących z podziału majątku spółdzielni po zakończeniu jej likwidacji. Opinia prawna, Zeszyty Prawnicze BAS 2007, Nr 2; G. Fajardo, A. Fici, H. Henry, D. Hiez, D. Meira, H. Münkner, I. Snaithe, Principles of European Cooperative Law. Principles, Commentaries and National Reports, Cambridge–Antwerp–Portland 2017; A. Fici, La cooperación entre cooperativas en el Derecho italiano y comparado, Boletín de la Asociación Internacional de Derecho Cooperativo 2014, No 48; M. Gersdorf, Ustanie spółdzielczego stosunku pracy, Warszawa 1969; *tenże*, Zarząd spółdzielni w systemie jej organów, Warszawa 1976; M. Gersdorf, M. Gersdorf-Giaro, Spółdzielczy stosunek pracy w ustawie prawo spółdzielcze, Warszawa 1988; M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Ustawa o spółdzielniach i ich związkach. Komentarz, Warszawa 1963; P. Grzesiok, Pojęcie i charakter prawny uchwały organu spółdzielni, KPP 2005, Nr 1; S. Grzybowski, Prawo spółdzielcze w systemie porządku prawnego, Warszawa 1976; *tenże*, Sytuacje prawne w toku tworzenia spółdzielni oraz odpowiedzialność założycieli, SKN 1987, Nr 2; D. Hiez, The General Interest Cooperatives: a Challenge for Cooperative Law, International Journal of Cooperative Law 2018, Vol. 1; P. Hoffman, w: Spółdzielnie mieszkaniowe. Komentarz do nowelizacji (red. P. Hoffman, M. Tabor-Gruszfeld), Warszawa 2018; International Handbook of Cooperative Law (eds. D. Cracogna, A. Fici, H. Henry), Berlin–Heidelberg 2013; J. Jankowski, Lustracja jako forma kontroli gospodarczej spółdzielni wykonywana przez lustratorów KRS, Pieniądze i Więź 2009, Nr 2; W. Jastrzębski, Fakultatywne organy spółdzielni, SKN 1979, Nr 1; *tenże*, Nowe regulacje prawne organów spółdzielni w świetle prawa spółdzielczego, SKN 1987, Nr 2; *tenże*, Prawo spółdzielcze. Zarys wykładu, Warszawa 1976; *tenże*, Wpływ uchwał organów związków spółdzielczych na kształtowanie stosunków prawnych zrzeszonych spółdzielni z ich członkami i osobami trzecimi, NP 1975, Nr 7–8; W. Jaśkiewicz, Sytuacja prawna członka spółdzielni pracy w prawie PRL, Warszawa 1968; M. Jedlińska, Spółdzielnia socjalna w prawie

polskim. Zagadnienia cywilnoprawne, Sopot 2017; *taż*, Założenie spółdzielni socjalnej, PS 2013, Nr 5; A. Jedliński, Członkostwo w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej, Warszawa 2002; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 4.10.2006 r., II CSK 105/06, OSP 2017, Nr 11, poz. 124; *tenże*, Komentarz do uchwały SN z 21.1.2011 r., III CZP 125/10, w: Rocznik Piśmiennictwa i Orzecznictwa z Zakresu Prawa Spółdzielczego, t. 2 (red. K. Pietrzykowski), Sopot 2012; *tenże*, Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa – zagadnienia konstrukcji prawnej, Sopot 2001; *tenże*, Podział spółdzielni w świetle nowych regulacji prawnych, PiP 2002, Nr 8; *tenże*, Własnościowe prawo do lokalu jako ograniczone prawo rzeczowe (zagadnienia konstrukcji prawnej), PiP 1998, Nr 4; *tenże*, Zastąpienie uchwały walnego zgromadzenia w procesie łączenia się spółdzielni, Pieniądże i Więź 2004, Nr 4; *tenże*, Znaczenie prawne pojęcia „więzi o charakterze zawodowym i organizacyjnym” w rozumieniu art. 6 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych w postępowaniu rejestrowym, Pieniądże i Więź, 2001, Nr 1; A. Jedliński, K. Pietrzykowski, Komentarz do ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, Gdańsk 1998; M. Kaliński, Komentarz do wyr. SN z 11.4.2014 r., I CSK 310/13, w: Rocznik orzecznictwa i piśmiennictwa z zakresu prawa spółdzielczego (red. K. Pietrzykowski), t. 6, Sopot 2016; A. Kędzierska-Cieślak, Komis (zagadnienia cywilnoprawne), Warszawa 1973; A. Klein, Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego, Acta Universitatis Wratislaviensis Nr 25, Prawo 1980, t. XIV; *tenże*, Ewolucja instytucji osobowości prawnej: Tendencje rozwoju prawa cywilnego (red. E. Łętowska), Wrocław 1983; K. Kopaczynska-Pieczniak, Korporacja. Elementy konstrukcji prawnej, Warszawa 2019; A. Kornilakis, Report from Greece: The New Law on Social Enterprises in Greece, Company Law Journal 2017, Vol. 14, No 5; G. Kozieł, Uwagi o koncepcjach normatywnych określenia kompetencji organu administrującego w systemie monistycznym w polskiej regulacji spółki europejskiej (SE) i spółdzielni europejskiej (SCE), Prawo i Więź 2018, Nr 4; K. Królikowska, Członek spółdzielni mieszkaniowej jako konsument w relacji ze spółdzielnią mieszkaniową, w: Prawo spółdzielcze. Zagadnienia materialnoprawne i procesowe (red. A. Herbet, J. Misztal-Konecka, P. Zakrzewski), Lublin 2017; *taż*, Postępowania upadłościowe spółdzielni mieszkaniowych, Warszawa 2021; Z. Kuniewicz, Kilka uwag o nowelizacji prawa spółdzielczego, R.Pr. 1995, Nr 1; *tenże*, Wybrane zagadnienia dotyczące uchwał organów spółek kapitałowych oraz spółdzielni wyrażających zgodę na dokonanie czynności prawnej, w: Rozprawy z prawa prywatnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Popiołkowi (red. M. Jagielska, M. Pazdan, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar), Warszawa 2017; A. Kurimoto, J. Draperi, J. Bancel, S. Novkovic, M. Wilson, L. Shaw, E.L. Cheney, D. Cracogna, w: Guidance Notes for the Co-operative Principles, Brussels 2015; R. Longchamps de Bérier, Studya nad istotą osoby prawnej, Lwów 1911; G. Maroń, Formuły sprawiedliwości dystrybtywnej, Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej 2010, t. 17; D. Meira, M.E. Ramos, Legal Framework Analysis. National Report: Portugal, Brussels 2020; A. Miączyński, Prawo spółdzielcze, t. 1, Zarys wykładu części ogólnej, Kraków 1981; T. Misiuk, Sądowa ochrona praw członków spółdzielni, Warszawa 1979; H. Münkner, Legal Framework Analysis. National Report: Germany, Brussels 2020; *tenże*, Ten Lectures on Co-operative Law, Zürich 2016; J.P. Naworski, Glosa do uchw. SN z 29.12.1995 r., III CZP 180/95, MoP 1997, Nr 1; Z. Niedbala, Rada nadzorcza w systemie organów spółdzielni, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1987, Nr 2; A. Nowakowski, Kontrola i nadzór spółdzielni przez jej członków oraz organy samorządowe, Poznań 2012; J. Nowacki, O normatywnych (abstrakcyjno-generalnych) i sytuacyjnych rozumieniach zasad współżycia społecznego, Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 1980, Nr 355; *tenże*, O przepisach zawierających klauzule generalne, w: Prawo i polityka, Warszawa 1988; K. Pietrzykowski, Glosa do wyroku SN z 23.6.1992 r. I PRN 27/92, OSP 1993, Nr 6, poz. 136; *tenże*, Kilka uwag w kwestii związania walnego zgromadzenia spółdzielni jego uchwałą, w: Oblicza prawa cywilnego. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Błęszyńskiemu (red. K. Szczepanowska-Kozłowska), Warszawa 2013; *tenże*, Nowa formuła stosunku członkostwa w spółdzielni mieszkaniowej, w: Prawo prywatne w służbie społeczeństwu. Księga poświęcona pamięci Profesora Adama

Jedlińskiego (red. *P. Zakrzewski, D. Bierecki*), Sopot 2019; *tenże*, Nowe regulacje dotyczące kas spółdzielczych w świetle konstytucyjnej zasady państwa prawnego, w: *Prawne i ekonomiczne determinanty rozwoju spółdzielczych kas oszczędnościowych w Polsce* (red. *J. Ossowski*), Sopot 2010; *tenże*, Organy kadłubowe spółek kapitałowych i spółdzielni w orzecznictwie SN, w: *Rozprawy z prawa prywatnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Popiótkowi* (red. *M. Jagielska, M. Pazdan, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar*), Warszawa 2017; *tenże*, Powstanie i ustanie stosunku członkostwa w spółdzielni, Warszawa 1990; *tenże*, Prawo spółdzielcze. Komentarz do zmienionych przepisów, Warszawa 1995; *tenże*, Prawo spółdzielcze. Ujednolicone teksty ustaw. Orzeczenia Sądu Najwyższego, Zielona Góra 1995; *tenże*, Roszczenie o przyjęcie do spółdzielni, SKN 1987, Nr 2; *tenże*, Spółdzielnia a spółka handlowa, PUG 1991, Nr 6; *tenże*, Spółdzielnie mieszkaniowe. Komentarz, Warszawa 2018; *C. Podsiadlik*, Zwołanie walnego zgromadzenia w spółdzielni, której najwyższym organem jest zebranie przedstawicieli – uwagi na tle nowelizacji ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, MoP 2013, Nr 19; *J. Rajski*, Problemy umów dotyczących lokali mieszkalnych zawieranych przez spółdzielnie mieszkaniowe z ich członkami, PPH 2016, Nr 5; *tenże*, Zagadnienia umów dotyczących lokali mieszkalnych zawieranych przez spółdzielnie mieszkaniowe z jej członkami, PPH 2014, Nr 10; *M. Saffjan*, Głos w dyskusji nad referatem L. Garlickiego, w: *Bezpośrednie stosowanie konstytucji. Wprowadzenie do dyskusji. Materiały konferencji „Konstytucja w praktyce”*, Warszawa 1999; *Z. Skonieczna*, Kontrola sądu nad uchwałami organów spółdzielni i ich związków, NP 1966, Nr 4; *F. Skrzypek*, Lustracja CRS w 10 lat po uchwaleniu nowej ustawy o spółdzielniach i ich związkach, Trybuna Spółdzielcza 1971, Nr 4; *B. Stotwiński*, Lustracja rzemieślniczych spółdzielni. Rzeczp. 1988, Nr 62; *R. Sobiecki*, Zarys gospodarki rynkowej, Warszawa 1997; *K.P. Sokotowski*, Los spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu po likwidacji spółdzielni mieszkaniowej, Rej. 2012, Nr 9; *S. Sotysiński*, Glosa do uchwały 7 sędziów SN z 14.9.2007 r. III CZP 31/07, OSP 2008, Nr 5, poz. 56; *R. Sożewski*, Organy spółdzielni budownictwa mieszkaniowego, Warszawa 1976; *W. Srokosz*, Wybrane prawne problemy nowego modelu bankowości spółdzielczej w Polsce, MPrBank 2017, Nr 1; *K. Stefaniuk*, Podjęcie uchwały przez walne zgromadzenie spółdzielni, której organem jest zebranie przedstawicieli, NP 1989, Nr 2–3; *L. Stecki*, Prawo spółdzielcze, Warszawa 1979; *tenże*, Prawo spółdzielcze, PUG 1984, Nr 7; *M. Stepnowska*, Likwidacja spółdzielni, w: *Prawo spółdzielcze* (red. *K. Pietrzykowski*), Warszawa 2020; *taż*, Prawo członka spółdzielni do informacji, Prawo i Więź 2020, Nr 4; *taż*, Zakres postępowania lustracyjnego spółdzielni, Teka Komisji Prawniczej 2017, t. 10; *A. Suchoń*, Prawna koncepcja spółdzielni rolniczych, Poznań 2016; *R. Szarek*, Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 1998 r., III CKN 398/98, R.Pr. 1999, Nr 6; *S. Szer*, Prawo cywilne. Część ogólna, Warszawa 1967; *M. Szramka*, Kształtowanie się odpowiedzialności cywilnej członków organów spółdzielni mieszkaniowej, Jur. 2012, Nr 3; *J. Sztabińska*, Lustracja spółdzielni, Gaz.Prawna 1998, Nr 7; *A. Szumański*, Niemiecka ustawa o przekształceniu podmiotów prawnych z 28.10.1994 r. (Umwandlungsgesetz), MoP 1998, Nr 2; *tenże*, Przekształcenie spółdzielni w spółkę prawa handlowego, w: *Kierunki zmian prawa spółdzielczego w Polsce*, Warszawa 2014; *T. Tilquin, M. Bernaerts*, Legal Framework Analysis. National Report: Belgium, Brussels 2020; *G. Tylec*, Statut spółdzielni i jego kontrola w postępowaniu o wpis do KRS, Warszawa 2012; *A-M. Weber-Elżanowska*, Lustracja spółdzielni: kilka uwag o wątpliwościach praktycznych na tle obowiązującej regulacji prawnej, MoP 2020, Nr 16; *M. Wierzbowski, A. Wiktorowska*, w: *Prawo administracyjne* (red. *M. Wierzbowski*), Warszawa 2003; *A. Witosz*, Cele lustracji spółdzielni. (Artykuł dyskusyjny), PUG 1989, Nr 3; *A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk*, Prawo cywilne. Zarys części ogólnej, Warszawa 2001; *S. Wronkowska, Z. Ziemiński*, Zarys teorii prawa, Poznań 2001; *S. Wróblewski*, Ustawa o spółdzielniach, Kraków 1921; *M. Wrzolek-Romańczuk*, Rejestr spółdzielni. Zagadnienia materialnoprawne i procesowe, Warszawa 1986; *taż*, Rola organów spółdzielni w ujawnianiu i rozwiązywaniu konfliktów międzygrupowych, SKN 1984, Nr 2; *P. Zakrzewski*, Dziedziczenie udziału zmarłego członka spółdzielni, PPH 2018, Nr 11; *tenże*, Legalna definicja spółdzielni, w: *Państwo–Konstytucja–Prawo. Księga pamiątkowa poświęcona*

Sędziemu TK Profesorowi Henrykowi Ciochowi, Warszawa 2018; *tenże*, Majątek spółdzielni, Warszawa 2003; *tenże*, Pojęcie udziału w polskim i obcym prawie spółdzielczym, SPr 2006, Nr 2; *tenże*, Spółdzielnie mieszkaniowe po zmianach z 2017 r., KPP 2018, Nr 1; *tenże*, Stan aktualny i perspektywy rozwoju polskiego prawa spółdzielczego, Rocznik Nauk Prawnych 2017, Nr 4; *tenże*, Status prawny członka spółdzielni mieszkaniowej w spółdzielczych stosunkach lokatorskich, Warszawa 2010; *tenże*, Zasada równości w prawie spółdzielczym, Studia Prawnicze KUL 2008, Nr 2; A. *Zalcewicz*, Prawo wstrzymania lub ograniczenia zwrotu wpłat dokonanych na wypowiedziane udziały członka banku spółdzielczego jako element nowych rozwiązań prawnych służących umożliwieniu wypełnienia wymogów kapitałowych przez banki spółdzielcze, w: Prawo spółdzielcze. Zagadnienia materialnoprawne i procesowe (red. A. *Herbet*, J. *Misztal-Konecka*, P. *Zakrzewski*), Lublin 2017; *Ł. Zamojski*, Glosa do wyroku SN z 8.1.2010 r. IV CSK 310/09, MoP 2010, Nr 24; A. *Zbiegień*, Zgoda organu na dokonanie czynności prawnej przez zarząd spółki kapitałowej i spółdzielni. Rozważania na tle uchwały SN z 14.9.2007 r., Studia Iuridica 2008, Nr 49; K.A. *Zeuli*, R. *Cropp*, Cooperatives: Principles and practices in the 21st century, Madison, WI 2004; Z. *Ziemiński*, Etyczne problemy prawoznawstwa, Wrocław 1972; *tenże*, Teoria prawa, Warszawa 1972; J. *Zimmermann*, Prawo administracyjne, Warszawa 2006; A. *Zych*, Z doświadczeń syndyka, Zarządzanie 1989, Nr 2; Z. *Żabiński*, Charakter prawny statutu spółdzielni, SKN 1976, Nr 1; *tenże*, Charakter prawny uchwał organów kolegialnych spółdzielni, ZNAEK 1984, Nr 182.

## Dział I. Spółdzielnia i jej statut

### Art. 1. [Definicja]

**§ 1. Spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą.**

**§ 2. Spółdzielnia może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków i ich środowiska.**

#### Spis treści

	Nb
<b>I. Spółdzielnia w polskim prawie</b> . . . . .	1–5
1. Istota spółdzielni . . . . .	1
2. Definicja legalna . . . . .	2
3. Szczególne typy spółdzielni w polskim prawie . . . . .	3
4. Szczególny przedmiot działalności . . . . .	4
5. Gospodarcze typy spółdzielni . . . . .	5
<b>II. Spółdzielnia w prawie UE</b> . . . . .	6
1. Istota spółdzielni wg TSUE . . . . .	6
<b>III. Międzynarodowe ujęcie spółdzielni</b> . . . . .	7–8
1. Pojęcie spółdzielni w wymiarze międzynarodowym . . . . .	7
2. Definicja spółdzielni wg MZS . . . . .	8
<b>IV. Konstytutywne cechy spółdzielni</b> . . . . .	9–13
1. Dobrowolność członkostwa w spółdzielni . . . . .	9
2. Dobrowolność członkostwa w spółdzielni mieszkaniowej . . . . .	10
3. Ekonomiczne uczestnictwo członków . . . . .	11
4. Prowadzenie wspólnej działalności gospodarczej w interesie członków . . . . .	12
5. Działalność gospodarcza spółdzielni mieszkaniowej w orzecznictwie SN . . . . .	13

V. Fakultatywna działalność spółdzielni . . . . .	14
1. Prowadzenie działalności społecznej i oświatowo-kulturalnej na rzecz członków i ich środowiska . . . . .	14

## I. Spółdzielnia w polskim prawie

- 1 1. Istota spółdzielni.** Z artykułu 1 § 1 PrSpółdz wynika, że spółdzielnia jest korporacją opartą na zasadach dobrowolności i ekonomicznego uczestnictwa członków, prowadzącą działalność gospodarczą pod pewnymi warunkami, tj. w sposób wspólny i w interesie zrzeszonych członków. Inne przepisy dotyczące spółdzielni uzupełniają jej istotę, nadając jej cechy osobowości prawnej (art. 11 § 1 PrSpółdz; zob. *H. Cioch*, Prawo spółdzielcze, s. 50) i demokratycznej kontroli członków (art. 36 § 2 PrSpółdz). Chodzi tu również o przepis dyspozytywny, który jednak wyraża konstrukcję właściwą dla istoty spółdzielni, a mianowicie art. 1 § 2 PrSpółdz, dotyczący prowadzenia przez spółdzielnię działalności społecznej i oświatowo-kulturalnej na rzecz swoich członków i ich środowiska.
- 2 2. Definicja legalna.** Artykuł 1 § 1 PrSpółdz zawiera definicję legalną spółdzielni. Definicja legalna wiąże na gruncie aktu normatywnego, przez którego przepisy została wyrażona. Ze względu jednak na jej zamieszczenie w Części I PrSpółdz, definicja legalna z art. 1 § 1 PrSpółdz znajduje zastosowanie do każdego typu spółdzielni, również tych, których działalność jest regulowana przez osobne ustawy spółdzielcze. Ustawy te zawierają odesłania do stosowania przepisów PrSpółdz w zakresie w nich nieuregulowanym (art. 2 SpKasyU, art. 1 ust. 7 SpMieszkU, art. 1 ust. 2 SpółSocjU, art. 2 pkt 1 *in fine* BankSpółU, art. 3 SpółdzRolnU, art. 38o OdnŹródłaEnU). Przepisy Części I PrSpółdz stanowią regulacje o charakterze *legi generali* dla pozostałych ustaw regulujących działalność spółdzielni. Ich zastosowanie do spółdzielni szczególnego typu następuje wg reguły interpretacyjnej *lex specialis derogat legi generali*. Szczególna sytuacja występuje w wypadku spółdzielni europejskiej (SCE). Ze względu na charakter SCER jako rozporządzenia prawa UE, które ma bezpośrednie i jednolite zastosowanie w każdym państwie członkowskim, ma ono charakter *lex superior* w stosunku do PrSpółdz. Definicję spółdzielni europejskiej należy formułować z uwzględnieniem autonomiczności prawa UE. Zob. *D. Bierecki*, Spółdzielnia europejska, s. 67–78 (zob. szerzej komentarz do art. 2).
- 3 3. Szczególne typy spółdzielni w polskim prawie.** O subsumpcji (podporządkowaniu) określonej spółdzielni pod zastosowanie przepisów ogólnych PrSpółdz (art. 1–137), zawartych w tej ustawie przepisów szczególnych (art. 138–203 PrSpółdz) czy też przepisów zawartych w ustawach szczególnych względem PrSpółdz decyduje cel i przedmiot działalności spółdzielni. Mając na uwadze te przesłanki, należy wyróżnić następujące normatywne szczególne typy spółdzielni:
- 1) spółdzielnie produkcji rolnej: rolnicze spółdzielnie produkcyjne**, których przedmiotem działalności jest prowadzenie wspólnego gospodarstwa rolnego oraz działalności na rzecz indywidualnych gospodarstw rolnych członków (art. 138 PrSpółdz) i **inne spółdzielnie zajmujące się produkcją rolną**, których podstawowym przedmiotem działalności jest prowadzenie wspólnego gospodarstwa rolnego (art. 178 § 1 PrSpółdz);

- 2) **spółdzielnie kótek rolniczych** (usług rolniczych), których przedmiotem działalności gospodarczej jest świadczenie usług dla rolnictwa i innych rodzajów usług wynikających z potrzeb środowiska wiejskiego (art. 180 § 1 PrSpółdz);
- 3) **spółdzielnie rolników**, które prowadzą działalność gospodarczą na rzecz swoich członków w zakresie:
  - a) planowania prowadzonej przez rolników produkcji produktów lub grup produktów i dostosowywania jej do warunków rynkowych, ze szczególnym uwzględnieniem jej ilości i jakości,
  - b) koncentracji podaży oraz organizowania zbycia produktów lub grup produktów, wyprodukowanych przez rolników, oraz
  - c) koncentracji popytu oraz organizowania nabycia niezbędnych rolnikom środków do produkcji produktów lub grup produktów (art. 6 ust. 1 SpółdzRolnU);
- 4) **spółdzielnie energetyczne**, której przedmiotem działalności jest wytwarzanie energii elektrycznej lub biogazu, lub ciepła, w instalacjach odnawialnego źródła energii i równoważenie zapotrzebowania energii elektrycznej lub biogazu, lub ciepła, wyłącznie na potrzeby własne spółdzielni energetycznej i jej członków, przyłączonych do zdefiniowanej obszarowo sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV lub sieci dystrybucyjnej gazowej, lub sieci ciepłowniczej (art. 2 pkt 33a OdnŹródłaEnU). Ze względu na nakaz stosowania do spółdzielni energetycznych przepisów PrSpółdz lub SpółdzRolnU (art. 2 pkt 33a i art. 38o OdnŹródłaEnU) taką spółdzielnię uznaje się za podtyp spółdzielni w rozumieniu PrSpółdz, w tym określonych przez tę ustawę spółdzielni szczególnego typu, lub podtyp spółdzielni rolników (zob. *D. Bierecki*, Ustalenie, s. 70–71; *tenże*, Energy, s. 7–9);
- 5) **spółdzielnie pracy**, których przedmiotem działalności gospodarczej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków (art. 181 PrSpółdz);
- 6) **spółdzielnie pracy inwalidów i spółdzielnie pracy niewidomych**, których celem jest zawodowa i społeczna rehabilitacja inwalidów i niewidomych przez pracę w prowadzonym wspólnie przedsiębiorstwie (art. 181a § 1 PrSpółdz);
- 7) **spółdzielnie socjalne**, których przedmiotem działalności jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków oraz pracowników spółdzielni socjalnej (art. 2 ust. 1 SpółSocjU). Spółdzielnie socjalne mogą być społecznymi agencjami najmu – SAN (art. 22a ust. 2 pkt 4 SpołFormMieszkU). Jednak w takiej sytuacji spółdzielnia socjalna nie podlega odrębnemu reżimowi prawnemu w zakresie jej przedmiotu działalności. Należy stwierdzić, że działalność polegająca na dzierżawie lokali mieszkalnych lub budynków mieszkalnych jednorodzinnych od ich właścicieli oraz wynajmowaniu tych lokali lub tych budynków osobom fizycznym wskazanym przez gminę na zasadach określonych w niniejszym rozdziale może być prowadzona w ramach w oparciu o osobistą pracę członków oraz pracowników spółdzielni socjalnej (art. 2 ust. 1 SpółSocjU);
- 8) **spółdzielnie rzemieślnicze**, których zadaniem jest w szczególności organizowanie działalności usługowej i wytwórczej rzemiosła, udzielanie pomocy członkom w wykonywaniu ich zadań oraz prowadzenie własnej działalności gospodarczej i społeczno-wychowawczej (art. 10 RzemiosłoU);



- 9) **spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK-i)**, których celem jest gromadzenie środków pieniężnych wyłącznie swoich członków, udzielanie im pożyczek i kredytów, przeprowadzanie na ich zlecenie rozliczeń finansowych, pośredniczenie przy zawieraniu umów ubezpieczenia (art. 3 ust. 1 SpKasyU);
- 10) **Krajową Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo-Kredytową (Kasę Krajową)** – spółdzielnię osób prawnych, której celem jest zapewnienie stabilności finansowej spółdzielczych kas, a w szczególności udzielanie kasom wsparcia finansowego ze środków funduszu stabilizacyjnego oraz sprawowanie kontroli nad kasami dla zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonych w nich oszczędności oraz zgodności działalności kas z przepisami prawa (art. 42 SpKasyU);
- 11) **banki spółdzielcze**, których przedmiotem działalności gospodarczej jest dokonywanie czynności bankowych (art. 6–8 BankSpółU);
- 12) **spółdzielnie mieszkaniowe**, których celem jest zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych i innych potrzeb członków oraz ich rodzin przez dostarczanie członkom samodzielnych lokali mieszkalnych lub domów jednorodzinnych, a także lokali o innym przeznaczeniu (art. 1 ust. 1 SpMieszkU);
  - a) **spółdzielnie europejskie (SCE)**, których cel jest określony szeroko i nie koncentruje się na realizacji określonego przedmiotu działalności gospodarczej. Zgodnie z art. 1 ust. 3 SCER, celem spółdzielni europejskiej jest zaspokajanie potrzeb jej członków i/lub wspieranie ich działalności gospodarczej i/lub społecznej, w szczególności przez zawieranie z nimi porozumień o dostawę towarów lub o świadczenie usług bądź wykonanie pracy w ramach czynności, których dokonuje, względnie których dokonanie zleca SCE. Ponadto celem działalności SCE może być zaspokajanie potrzeb jej członków przez wspieranie, w sposób określony wyżej, ich udziału w działalności gospodarczej, w jednej lub większej liczbie SCE i/lub spółdzielni krajowych. Spółdzielnia europejska może realizować cel każdego z ww. typów spółdzielni, w zależności od tego, która z nich przyjmie formę konstrukcyjną SCE. Przyjęcie tej formy konstrukcyjnej prowadzi również do realizowania przez spółdzielnię innego celu, nieokreślonego *explicite* przez przepisy znajdujące zastosowanie do spółdzielni europejskiej, jakim jest prowadzenie działalności gospodarczej w wymiarze transgranicznym (zob. *D. Bierecki*, Spółdzielnia europejska, s. 78–87).

**4 4. Szczególny przedmiot działalności.** Podział normatywnych typów spółdzielni w oparciu o ich ustawowy cel i przedmiot działalności nie uwzględnia spółdzielni, które nie są z tego względu regulowane jako odrębne typy ustawowe, ale podlegają regulacji szczególnej dotyczącej prowadzonej działalności. Wyłącznie ze względu na normatywne uregulowanie prowadzonej przez spółdzielnie działalności należy wyróżnić następujące postacie spółdzielni:

- 1) **spółdzielcze społeczne inicjatywy mieszkaniowe (SIM)**, regulowane przez przepisy PrSpółdz z zastrzeżeniem art. 23–33 SpołFormMieszkU, których przedmiotem działalności jest budowanie domów mieszkalnych i eksploatacja na zasadach najmu (art. 23 ust. 2 i art. 27 ust. 1 SpołFormMieszkU);
- 2) **spółdzielcze przedsiębiorstwa społeczne**, które mogą stanowić spółdzielnie socjalne, spółdzielnie pracy, w tym spółdzielnie inwalidów i spółdzielnie niewi-

domych oraz rolnicze spółdzielnie produkcyjne (art. 2 pkt 5 lit. a i d w zw. z art. 3 ust. 1 EkonSpoU). Zob. *D. Bierecki*, *Konsekwencje, passim*;

- 3) **Spółdzielcze obywatelskie społeczności energetyczne**, które mogą stanowić spółdzielnie w rozumieniu art. 1 § 1 PrSpółdz (niebędące spółdzielniami szczególnego typu), spółdzielnie mieszkaniowe i spółdzielnie rolników (art. 11zi ust. 1 PrEnergy);
- 4) **spółdzielcze grupy producentów rolnych** (art. 3a GrupProdRolnU), które prowadzą działalność rolniczą określoną w art. 2 ust. 1 GrupProdRolnU);
- 5) **spółdzielcze wstępnie uznane grupy producentów owoców i warzyw** w rozumieniu OwocWarzywU);
- 6) **spółdzielcze uznane organizacje producentów owoców i warzyw** w rozumieniu OwocWarzywU);
- 7) **spółdzielcze organizacje producentów rolnych**, będące organizacjami producentów w rozumieniu rozp. Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1308/2013 z 17.12.2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozp. Rady (EWG) Nr 922/72, (EWG) Nr 234/79, (WE) Nr 1037/2001 i (WE) Nr 1234/2007 (Dz.Urz. UE L Nr 347, s. 671). Zob. *A. Suchoń*, *Prawna koncepcja*, s. 188.
- 8) **spółdzielnie producentów rolnych produktów zarejestrowanych jako Chronione Nazwy Pochodzenia, Chronione Oznaczenia Geograficzne i Gwarantowane Tradycyjne Specjalności**, stanowiące grupy skupiające głównie producentów lub przetwórców, których działalność wiąże się z tym samym produktem w rozumieniu art. 3 pkt 2 rozp. Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1151/2012 z 21.11.2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych (Dz.Urz. UE z 14.12.2012 r. L Nr 343, s. 1). Zob. *A. Suchoń*, *Prawna koncepcja*, s. 189–190.

5. **Gospodarcze typy spółdzielni**. Piśmiennictwo prawnicze, w tym zagraniczne, wyróżnia także podział spółdzielni na gospodarcze typy spółdzielni: spółdzielnie producentów (ang. *producers cooperatives*), konsumentów (ang. *consumers cooperatives*) i spółdzielnie pracowników (ang. *workers' cooperatives*). Zob. *D. Bierecki*, *Zasada swobody*, s. 183–186; *A. Fici*, w: *International Handbook*, s. 24. Podział ten nie ma jednak charakteru normatywnego. Opiera się na wyróżnieniu sposobów zaangażowania członków spółdzielni w jej działalność gospodarczą. W spółdzielniach producentów i konsumentów zaangażowanie polega na zawieraniu ze spółdzielnią umów o dostawę towarów lub świadczenie usług. W spółdzielniach producentów dostawcą towarów i usług są członkowie spółdzielni, którzy zawierają umowy w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą (jako przedsiębiorcy – art. 43<sup>1</sup> KC). Przykładem spółdzielni producentów są spółdzielcze grupy producentów rolnych (art. 3a GrupProdRolnU) oraz w pewnym zakresie spółdzielnie rolników (jeżeli przedmiotem działalności spółdzielni jest koncentracja podaży oraz organizowanie zbicia produktów lub grup produktów, wyprodukowanych przez rolników – art. 6 ust. 1 pkt 2 SpółdzRolnU). Natomiast w spółdzielniach konsumentów towary i usługi są dostarczane przez spółdzielnię jej członkom. Przykładem spółdzielni konsumentów są spółdzielnie mieszkaniowe, SKOK-i, banki spółdzielcze (jeżeli świadczą usługi dla swoich członków) i spółdzielnie kółek rolniczych. Z kolei w spółdzielniach pracowniczych zaangażowanie członków spółdzielni w prowadzoną przez nią działalność

gospodarczą polega na wykonywaniu osobistej pracy umożliwiającej prowadzenie przedsiębiorstwa przez spółdzielnię. Przykładami spółdzielni pracowniczych są spółdzielnia pracy i spółdzielnia socjalna.

Ponieważ podział na gospodarcze typy spółdzielni nie ma charakteru normatywnego, członkowie spółdzielni konsumenckich mogą nie spełniać przesłanek uznania za konsumenta w świetle przepisu art. 22<sup>1</sup> KC. W zagranicznym piśmiennictwie przyjmuje się, że członkami spółdzielni o charakterze konsumenckim mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne (zob. A. Fici, *La cooperación*, s. 122, przyp. Nr 46).

## II. Spółdzielnia w prawie UE

**6** 1. **Istota spółdzielni wg TSUE.** Nawiązując do autonomicznego ujęcia spółdzielni w prawie UE (SCER) w wyr. z 8.9.2011 r. (sprawy połączone C-78/08 do C-80/08, *Paint Graphos i in.*, EU:C:2011:550), TSUE określił cechy charakterystyczne tej korporacji. Do tych cech zaliczył:

- 1) pierwszeństwo osoby przed kapitałem, odzwierciedlane przez zasady przyjmowania, występowania i wykluczania członków, a w wypadku likwidacji spółdzielni przez przekazanie jej aktywów netto i rezerw na rzecz innego podmiotu spółdzielczego realizującego podobne cele związane z interesem ogólnym (teza 56 wyr. z 8.9.2011 r.);
- 2) spółdzielnie nie są zarządzane tak, aby przynieść zysk zewnętrznym inwestorom; prawo dokonywania kontroli przysługuje w równym stopniu każdemu z członków, odzwierciedlając zasadę jeden członek–jeden głos. Powoduje to, że rezerwy i aktywa są dzierżone wspólnie, są niepodzielne i powinny być spożytkowane we wspólnym interesie członków spółdzielni (teza 57 wyr. z 8.9.2011 r.);
- 3) celem spółdzielni jest osiągnięcie wzajemnego zysku przez członków, którzy są użytkownikami, klientami lub dostawcami spółdzielni, co powoduje, że każdy z nich czerpie korzyści z działalności spółdzielni w zależności od partycypacji i zawieranych ze spółdzielnią transakcji (teza 58 wyr. z 8.9.2011 r.);
- 4) rozwój spółdzielni jest uzależniony od ich własnych zasobów finansowych lub kredytu; spółdzielnie nie są uczestnikami rynku kapitałowego lub ich dostęp do tego rynku jest ograniczony. Spowodowane jest to tym, że część spółdzielni nie jest notowana na giełdzie i nie może być przedmiotem obrotu komercyjnego (na runku publicznym); wynagrodzenie kapitału obcego i własnego jest ograniczane, co czyni inwestycje w spółdzielnie mniej zyskowną; marża zysku osiąganego przez spółdzielnie jest niższa niż w wypadku spółek kapitałowych, które mogą lepiej dostosować się do wymogów rynkowych (tezy 59 i 60 wyr. z 8.9.2011 r.);
- 5) spółdzielnie działają w interesie gospodarczym swoich członków, utrzymując z nimi stosunki mające osobisty, a nie czysto komercyjny charakter, w które członkowie są aktywnie zaangażowani, mając prawo do sprawiedliwego podziału osiągniętych wyników gospodarczych (teza 61 wyr. z 8.9.2011 r.).

Na podstawie przywołanych tez wyr. TSUE z 8.9.2011 r. należy stwierdzić, że spółdzielnie są korporacjami, w których elementy kapitałowe mają charakter wtórny w stosunku do elementów osobowych: zrzeczenia się członków w spółdzielni i za-

angażowania członków w jej działalność. Członkowie kontrolują w sposób demokratyczny spółdzielnię. Natomiast ich udział w zysku odzwierciedla ich zaangażowanie w działalność spółdzielni. Spółdzielnia jest zakładana przez członków, by koncentrować ich potencjał przez zaangażowanie majątkowe (wnoszenie własnych funduszy członków) i gospodarcze (przez transakcje ze spółdzielnią). Taki cel spółdzielni, który dotyczy wyłącznie jej członków nie koresponduje z zaangażowaniem inwestorów zewnętrznych zainteresowanych wyłącznie wysokim zwrotem inwestycji. Wzajemny zysk członków wynika z możliwości czerpania różnych korzyści przez użytkowników, klientów lub dostawców z ich świadczeń, które są odmienne w zależności od ich sposobu partycypacji w działalność spółdzielni. Zob. *D. Bierecki*, w: *Prawo handlowe* (red. *P. Nazaruk*), s. 541.

### III. Międzynarodowe ujęcie spółdzielni

1. **Pojęcie spółdzielni w wymiarze międzynarodowym.** Przepisy polskiego prawa 7 spółdzielczego odzwierciedlają treść Międzynarodowych Zasad Spółdzielczych (ang. *International Cooperative Principles*), tzw. zasad roczdelskich, które są uznawane przez Międzynarodowy Związek Spółdzielczy – MZS (ang. *International Cooperative Alliance – ICA*) za zasady wyrażające konstytutywne cechy spółdzielni. Zasady te wywodzą się z zasad przyjętych przez założycieli spółdzielni spożywców w Rochdale w Anglii w 1844 r. Ci pionierzy spółdzielczości założyli w oparciu o te zasady również pierwszą na świecie spółdzielnię mieszkaniową, która powstała w Rochdale w 1861 r. (zob. *J. Birchall*, *The International*, s. 26; *tenże*, *People*, s. 92–93). Następnie zasady roczdelskie zostały przyjęte przez MZS w 1937 r. i zaktualizowane w 1966 r. oraz w 1995 r., gdy te zasady zostały przyjęte przez MZS do Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości (zob. *H. Cioch*, *Zasady*, s. 26–28). Deklaracja ta stanowi także, że spółdzielnie opierają swoją działalność na wartościach: samopomocy (ang. *self help*), osobistej odpowiedzialności członków (ang. *self responsibility*), demokracji, równości, sprawiedliwości i solidarności. Deklaracja zawiera również definicję spółdzielni. Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości zawiera też przyjętą przez MZS definicję spółdzielni (zob. Nb 7). W 2012 r. MZS uznał wytyczne dotyczące praktycznego stosowania zasad roczdelskich w społeczeństwach XXI w. (*A. Kurimoto, J. Draperi, J. Bancel, S. Novkovic, M. Wilson, L. Shaw, E.L. Cheney, D. Cracogna*, *Introduction*, w: *Guidance*, s. 1–3). Obecnie zasady roczdelskie brzmią następująco:

- 1) dobrowolne i otwarte członkostwo;
- 2) demokratyczna kontrola członków;
- 3) ekonomiczne uczestnictwo członków;
- 4) autonomia i niezależność;
- 5) edukacja, szkolenie i informacja;
- 6) współpraca między spółdzielniami;
- 7) troska o społeczność.

Z zasadami dobrowolnego i otwartego członkostwa, demokratycznej kontroli członków, ekonomicznego uczestnictwa członków i troski o społeczność korespondują przepisy art. 1 § 1–2, art. 3, art. 16a, art. 17 § 4 zd. 2, art. 19 § 1, art. 20 § 1, art. 21, art. 26 § 1–2, art. 36 § 2 i art. 45 § 2 zd. 1 PrSpółdz (por. *M. Wrzolek-Romańczuk*, w: *System PrPryw*, t. 21, 2020, s. 38–39). Należy jednak zaznaczyć, że zasady

roczdelskie nie są normami prawnymi prawa krajowego lub międzynarodowego. Ponieważ członkostwo w MZS zależy od przestrzegania tych zasad, należy je uznać za normy wewnątrzorganizacyjne. Wydaje się, że wpływ zasad roczdelskich na spółdzielnie i członków umożliwi uznanie, że mogą one stanowić przedmiot odwołań w procesie formułowania przez sąd zasad współzycia społecznego, które funkcjonują między spółdzielniami i ich członkami. Zasady współzycia społecznego mogą bowiem być formułowane przez odwołania do norm organizacyjnych czy też obyczajowych (wg subiektywno-obiektywnego ujęcia zasad współzycia społecznego – zob. *J. Nowacki*, O przepisach, s. 90, 99; *tenże*, O normatywnych, s. 14 i n.). Na marginesie prowadzonych rozważań należy zauważyć, że w niektórych zagranicznych ustawodawstwach spółdzielczych doszło do inkorporowania zasad roczdelskich do treści generalnych i abstrakcyjnych norm prawnych dotyczących spółdzielni. Taka sytuacja występuje w prawie portugalskim i hiszpańskim (zob. *D. Bierecki*, Zasada swobody, s. 45, 50, 190–193, 196–203).

- 8 2. Definicja spółdzielni wg MZS.** Według definicji zawartej w Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości i przyjętej przez MZS, spółdzielnia jest autonomicznym stowarzyszeniem (związkiem) osób zjednoczonych dobrowolnie, by zaspokajać swoje wspólne ekonomiczne, społeczne i kulturalne potrzeby oraz cele przez wspólne i demokratycznie zarządzane przedsiębiorstwo (ang. *a cooperative is an autonomous association of persons united voluntarily to meet their common economic, social and cultural needs and aspirations through a jointly-owned and democratically-controlled enterprise*).

Należy się zastanowić, czy wyrażona w art. 1 § 1 PrSpółdz definicja legalna spółdzielni koresponduje z definicją przyjętą przez MZS. Definicje obecne w polskim prawie spółdzielczym i w Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości wyrażają korporacyjny charakter spółdzielni, który jest oparty na dobrowolnym członkostwie. Definicje te stanowią również, że spółdzielnia służy ekonomicznym interesom jej członków. W definicji przyjętej przez MZS wprost przewidziano, że spółdzielnia zaspokaja ekonomiczne potrzeby jej członków. Natomiast na gruncie art. 1 § 1 PrSpółdz taki cel spółdzielni powinien być wyprowadzony z nałożenia na nią obowiązku prowadzenia działalności gospodarczej w interesie jej członków.

Pozostałych cech spółdzielni, które zostały zawarte w definicji przyjętej przez MZS, nie można doszukać się w treści definicji z art. 1 § 1 PrSpółdz. Cechy te są wyrażone jednak przez inne przepisy PrSpółdz. W zależności od bezwzględnego lub dyspozytywnego charakteru norm prawnych wynikających z tych przepisów te cechy można uznać za konstytutywne lub fakultatywne dla spółdzielni wg prawa polskiego. Cechę wspólnego przedsiębiorstwa zawiera art. 3 PrSpółdz, zgodnie z którym majątek spółdzielni jest prywatną własnością jej członków. W obydwu wypadkach, definicji spółdzielni przyjętej przez MZS i normy prawnej z art. 3 PrSpółdz, chodzi o zachowanie kontroli członków nad majątkiem spółdzielni (zob. komentarz do art. 3, Nb 1). Konieczność zachowania kontroli członków nad majątkiem spółdzielni wiąże się z uznawaniem udziału członka za inwestycje w działalność spółdzielni podejmowaną w celu zaspokojenia swoich potrzeb ekonomicznych i społecznych, a nie za inwestycje w celu zwiększenia zysków kapitałowych (zob. *J. Bancel*, 3<sup>rd</sup> Principle, s. 34).

Cechę demokratycznej kontroli członków wyraża natomiast art. 36 § 2 zd. 1 PrSpółdz, gdyż w demokracji każdemu przysługuje równa ilość głosów (zasada

jeden członek–jeden głos). Przepisy art. 3 i art. 36 § 2 zd. 1 PrSpółdz wyrażają normy bezwzględnie obowiązujące. Wynikają więc z nich cechy konstytutywne dla spółdzielni w polskim prawie. Jednak od zasady jeden członek–jeden głos istnieją wyjątki. Statut spółdzielni rolników i w spółdzielni osób prawnych może bowiem inaczej określać zasady ustalania przysługujących członkom głosów (art. 5 pkt 10 SpółdzRolnU, art. 36 § 2 zd. 2 PrSpółdz). Zob. *D. Bierecki*, *Zasada jeden*, s. 83–93.

Z kolei cecha spółdzielni w postaci spełniania potrzeb społecznych i kulturalnych jest wyrażona w polskim prawie przez normę prawną o charakterze dyspozytywnym (art. 1 § 2 PrSpółdz). Nie można jej więc uznać na gruncie polskiego prawa spółdzielczego za konstytutywną cechę spółdzielni.

Definicja przyjęta przez MZS stanowi również, że spółdzielnia jest związkiem autonomicznym. Autonomię spółdzielni wg definicji MZS należy rozumieć w znaczeniu prawnym i ekonomicznym. Świadczą o tym objaśnienia do 4 zasady rocdzelskiej, wg których spółdzielnia nie może uzyskiwać finansowania swojej działalności w sposób umożliwiający kredytodawcom wpływanie na działalność spółdzielni (zob. *S. Novkovic*, 4<sup>th</sup> Principle: *Autonomy and Independence*, w: *Guidance Notes for the Co-operative Principles*, s. 52). Natomiast z definicji legalnej spółdzielni, która jest zawarta w art. 1 § 1 PrSpółdz, nie wynika cecha autonomiczności spółdzielni. W piśmiennictwie zauważono, że pominięcie tej cechy spółdzielni w jej definicji nie ma znaczenia, ze względu na panującą na gruncie prawa cywilnego zasadę autonomii woli (zob. *Pietrzykowski*, *Prawo spółdzielcze*, s. 7, 9–10). Należy jednak zwrócić uwagę, że wg 4 zasady rocdzelskiej autonomia spółdzielni wyraża się nie tylko w równorzędności podmiotów prawa cywilnego, ale także w niezależności w kształtowaniu swojej wewnętrznej struktury niezależnie od ingerencji organów państwowych (zob. *S. Novkovic*, 4<sup>th</sup> Principle: *Autonomy and Independence*, w: *Guidance Notes for the Co-operative Principles*, s. 45, 49–52). Doświadczenia ostatnich lat pokazują, że nadanie KNF uprawnień nadzorczych nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi wypacza ich spółdzielczą naturę, pozbawiając członków kas niezależności w zakładaniu i zarządzaniu spółdzielnią przez uzależnienie od zgody KNF założenia kasy, zmiany jej statutu i powołania członków w skład jej organów (art. 7 ust. 1, art. 8 ust. 2, art. 21 ust. 1 SpKasyU). Wydaje się, że *de lege ferenda* celowe byłoby uwzględnienie w definicji spółdzielni w polskim prawie cechy niezależności (autonomii spółdzielni). W wypadku SKOK-ów problemu ograniczania autonomii spółdzielni nie rozwiązuje obowiązek stosowania przez KNF środków i czynności nadzorczych oraz środków naprawczych w stosunku do spółdzielczej kasy z uwzględnieniem jej skali działalności i stosowania środków łagodniejszych, jeżeli nie ma konieczności zastosowania środków dalej idących. (art. 60a SpKasyU; zob. wyr. TK z 31.7.2015 r., K 41/12, OTK-A 2015, Nr 7, poz. 102). Autonomia jest bezwzględną cechą spółdzielni. Nie jest ona zachowywana, nawet gdy środki i czynności nadzorcze są stosowane względem spółdzielni proporcjonalnie do określonego miernika jej działalności.

#### IV. Konstytutywne cechy spółdzielni

1. **Dobrowolność członkostwa w spółdzielni.** Z artykułu 1 § 1 PrSpółdz wynika, **9** że spółdzielnia jest korporacją (zrzeszeniem osób), która opiera się na zasadzie

dobrowolności członkostwa. Przyjęcie na gruncie prawa spółdzielczego obowiązującego tzw. teorii umownej (zob. komentarz do art. 2, Nb 4) powoduje, że cecha dobrowolności członkostwa w spółdzielni wyraża elementy zasady swobody umów w postaci swobody zawarcia umowy i swobody wyboru kontrahenta (zob. *Pietrzykowski*, Prawo spółdzielcze, s. 9 i n.; *tenże*, w: System PrPryw, t. 4, 2012, s. 296; zob. *K. Kopaczyńska-Pieczniak*, Korporacja, s. 73; dobrowolność członkostwa w korporacji jest konsekwencją obowiązywania zasady autonomii woli i swobody umów w sferze stosunków korporacyjnych). Te swobody są realizowane przez zawarcie umowy o założenie spółdzielni, zwanej też umową o współdziałanie w celu założenia spółdzielni (art. 6 § 1 PrSpółdz), umowy o przyjęcie do spółdzielni (art. 16 § 1, art. 17 § 1 PrSpółdz) i umowy o połączenie spółdzielni (art. 96 PrSpółdz), w wyniku której następuje ustanie członkostwa w spółdzielni przejmowanej i powstanie nowego stosunku prawnego członkostwa w spółdzielni przejmującej (zob. komentarz do art. 100). Do jednoczesnego ustania członkostwa i powstania nowego tego rodzaju stosunku cywilnoprawnego następuje także w wypadku połączenia spółdzielni *per unionem* w celu utworzenia spółdzielni europejskiej (SCE). W takiej sytuacji ustają stosunki członkostwa w spółdzielniach łączących się, które w konsekwencji tego rodzaju połączenia podlegają wykreśleniu z rejestru. Natomiast w spółdzielni europejskiej powstającej wskutek połączenia *per unionem* powstają nowe stosunki członkostwa, których stroną są członkowie spółdzielni łączących się i wykreślanych z rejestru (*D. Bierecki*, Spółdzielnia europejska, s. 217–218).

W zakresie autonomii woli, którą należy rozumieć szerzej niż swobodę umów, tj. jako obejmującą również inne czynności prawne niż umowy, dobrowolność członkostwa w spółdzielni przejawia się w możliwości wypowiedzenia członkostwa w terminie i okresie przewidzianym przez statut (art. 22 PrSpółdz). Wypowiedzenie przez członka stosunku członkostwa w spółdzielni jest jednostronną czynnością prawną. W tej czynności występuje tylko jedna strona (członek spółdzielni) i jedno oświadczenie woli (zob. komentarz do art. 22, Nb 3).

Cecha dobrowolności członkostwa dotyczy nie tylko spółdzielni, ale także innych rodzajów korporacji (zob. *K. Kopaczyńska-Pieczniak*, Korporacja, s. 73). W wypadku spółdzielni dobrowolności członkostwa funkcjonuje w formule **zmienności składu osobowego** tej korporacji i **nieograniczania** liczby jej członków. Zmiany w składzie osobowym spółdzielni nie powstają w konsekwencji zmiany jej statutu. Nie są to zmiany podmiotowe w stosunku prawnym łączącym wszystkich członków spółdzielni. Stosunek członkostwa w spółdzielni ma charakter względny i dwustronnie zindywidualizowany – jego stronami są spółdzielnia i członek. Spółdzielnia jest stroną tyłu stosunków członkostwa, ilu jest zrzeszonych w niej członków. Liczba członków spółdzielni nie może być ograniczana. Artykuł 1 § 1 PrSpółdz *explicitie* stanowi, że spółdzielnia jest zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób. Postanowienie statutu spółdzielni przewidujące maksymalną liczbę członków byłoby więc dotknięte sankcją bezwzględnej nieważności jako sprzeczne z ustawą (art. 58 § 1 KC).

Formuła dobrowolności członkostwa w spółdzielni w postaci zmienności składu osobowego i nieograniczania liczby członków koresponduje z ideowym założeniem ruchu spółdzielczego, które polega na przyjęciu w spółdzielni zasady otwartych drzwi (zob. *K. Pietrzykowski*, Spółdzielnia, s. 67). Ta zasada, wyrażona w 1 zasadzie roczdelskiej, dotyczy obowiązywania w spółdzielni otwartego członkostwa. Zasada

otwartych drzwi wyraża się w tym, że do spółdzielni może przystąpić każda osoba, która spełnia warunki członkostwa (*H. Cioch*, *Zasady*, s. 31). *Explicite* ta zasada została wyrażona w art. 7 ust. 3 SpółdZRoInU, zgodnie z którym spółdzielnia rolników nie może odmówić przyjęcia w poczet członków rolnika albo podmiotu niebędącego rolnikiem, jeżeli spełnia on wymagania określone w ustawie i statucie. Jednak normy polskiego prawa spółdzielczego nie zabezpieczają obowiązywania w spółdzielniach zasady otwartych drzwi w taki sposób, że przyznawałyby każdej osobie roszczenie, które korelowałoby z obowiązkiem spółdzielni do przyjmowania członków (zob. *Pietrzykowski*, *Prawo spółdzielcze*, s. 11; w literaturze zagranicznej zob. *A. Fici*, w: *International Handbook*, s. 55–56). Prawo podmiotowe (roszczenie) może bowiem wynikać z konkretnego stosunku prawnego (zob. *K. Pietrzykowski*, *Roszczenie*, s. 107; *S. Grzybowski*, *Prawo spółdzielcze*, s. 107). Takim stosunkiem prawnym jest stosunek udziału członkowskiego, w który wstępuje spadkobierca zmarłego członka spółdzielni (art. 16a PrSpółdZ) lub nabywca udziału w spółdzielni europejskiej (art. 4 ust. 11 SCER; zob. *D. Bierecki*, *Spółdzielnia europejska*, s. 272). Natomiast przed nawiązaniem takiego stosunku przez spółdzielnię i członka można mówić jedynie o stosunku prawnym o charakterze abstrakcyjnym, modelowo określającym elementy stosunku członkostwa w spółdzielni (zob. *K. Pietrzykowski*, *Powstanie*, s. 71).

Nie oznacza to jednak, że normy polskiego prawa spółdzielczego nie odzwierciedlają funkcjonującej w ruchu spółdzielczym zasady otwartych drzwi. Członkostwo w spółdzielniach jest otwarte w takim sensie, że nie jest możliwe wprowadzenie w statucie liczbowego ograniczenia członków spółdzielni – art. 1 § 1 PrSpółdZ (zob. *R. Bierzanek*, *Prawo spółdzielcze*, s. 42–43). W niektórych wypadkach osobom spełniającym ustawowe warunki członkostwa w spółdzielni przysługuje roszczenie o przyjęcie w skład członków. Ta sytuacja koresponduje z założeniem zasady otwartych drzwi, wg którego do spółdzielni może przystąpić każdy, kto spełnia warunki członkostwa. Chodzi tu także o uwzględnienie celowości stosunku członkostwa w spółdzielni. Roszczenie o przyjęcie do spółdzielni przysługuje właścicielowi lub najemcy lokalu w budynku spółdzielni mieszkaniowej (art. 3 ust. 3<sup>1</sup> zd. 2 i ust. 3<sup>4</sup> zd. 2, art. 23 ust. 2 SpMieszkU). Celem spółdzielni mieszkaniowej jest bowiem zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych jej członków i ich rodzin (art. 1 ust. 1 SpMieszkU). Roszczenie o przyjęcie do spółdzielni przysługuje również osobie zatrudnionej w spółdzielni socjalnej na zasadach określonych w art. 5a ust. 1 SpółSocJU). Spółdzielnia socjalna działa bowiem na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji swoich członków i pracowników (art. 2 ust. 2 pkt 1–2 SpółSocJU). Takie roszczenie przysługuje również nabywcy udziału w SCE (art. 4 ust. 11 SCER). Udział w SCE stanowi bowiem prawo pochodne (inherentne) z członkostwem w spółdzielni europejskiej (zob. *D. Bierecki*, *Spółdzielnia europejska*, s. 267–273).

Jednocześnie odzwierciedleniem przez normy prawne obowiązywania w spółdzielniach zasady otwartych drzwi jest obowiązywanie ustawowych lub statutowych warunków członkostwa w spółdzielni. Ustawowe warunki członkostwa w spółdzielni istnieją w wypadku spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, w których członkiem może zostać jedynie osoba połączona z dotychczasowymi członkami kasy więzią o charakterze zawodowym lub organizacyjnym (więzią teleologiczną). Zob. *A. Jedliński*, *Członkostwo*, s. 64; *tenże*, *Znaczenie prawne*, s. 182–193;



**Przejdź do księgarni →**